

Kasvatus luovaan riskiin

Petri Salo

Yrittäjyys ja yrittäjämäinen toimintatapa edellyttävät tietoa, taitoa, tahtoa ja tunnetta. Näitä neljää käsitettä voidaan tarkastella taksonomiana, jossa kaksi ensimmäistä T:tä määrittää niin sanottua ulkoista yrittäjyyttä ja kaksi jälkimmäistä T:n puolestaan sisäistä yrittäjyyttä. Vaihtoehtoisesti neljää yrittäjyyden edellytyksiä määrittävää T:tä voidaan tarkastella jatkumona. Mitä pidemmälle jatkumossa edetään, sitä vähäisemmäksi muodostuu tavoitteellisen koulutuksen ja kasvatuksen merkitys. Eihän tahtoa ja tunnetta voi opettaa, niihin kasvattaa? Vai voiko?

Abo Akademin kasvatustieteen tiedekunnassa hiljan väitellyt *Bettina Backström-Widjeskog* tutki ylä- ja toisen asteen aineenopettajien käsityksiä yrittäjyyskasvatuksesta. Hän tunnisti opettajien suusanallisten kuvausten perusteella kolme yrittäjyyskasvatuksen keskeistä ulottuvuutta. Yrittäjyyskasvatus immanenttina toimintana perustuu opettajan läsnäoloon ja osallisuuteen, oppilaidensa kohtaamiseen ja vuorovaikutuksen aikaansaamiseen. On huomionarvoista, että juuri yrittäjyyskasvatus immanenttina opiskelijoiden persoonallisuuden kehittämiseen tähtävänä toimintana korostui opettajien pohdinnoissa. Yrittäjyyskasvatus teknisenä toimintana tähtää lähinnä liiketaloudellisen tiedon välittämiseen ja osaamisen kehittämiseen. Yrittäjyyskasvatuksen kolmas sisällöllinen ulottuvuus muodostui yhteistoiminnallisuudesta. Sen tarkoituksena on valmentaa opiskelijat, esimerkiksi työssä oppimisen jaksojen avulla, toimimaan menestyksellisesti työ- ja elinkeinoelämässä, aikamme yhteiskunnassa ylipäänsä. Jos jätetään yrittäjyyskasvatuksen tietystä mielessä spesifi sisällöllinen, liiketaloudelliseen tietoon ja osaamiseen liittyvä ulottuvuus huomioimatta, voidaan hiukan yksinkertaistaen todeta, että yrittäjyyskasvatus kyseisten opettajien toteuttamana pyrki edistämään opiskelijoiden kasvua sekä ihmisenä että kansalaisena. Eipä ihme, että yrittäjyyskasvatus on viimeisimmissä opetussuunnitelmien perusteissa kytketty aktiivisten kansalaisten kasvattamiseen. Kuten *Kari E. Nurmi* elämäshistoriallisessa johdantoartikkelissaan toteaa, luonnehtivat yrittäjyyteen liittyvät ominaisuudet usein myös aktiivisia kansalaisia.

Yrittäjyyskasvatustutkija *Kari Ristimäki* on tunnistanut neljä yrittäjyyttä määrittävää tekijää. Ne ovat innovatiivisuus, toiminnan katalysaattorina toimiminen, riski sekä yritystoiminnan omistuksellisuus. Näistä viimeisin – yritystoiminnan omistuksellisuus – ei kuitenkaan yksin määritä yrittäjyyttä. Se on nähdäkseni kuitenkin ainoa mainituista tekijöistä, jonka avulla tämän päivän työelämässä on mahdollista edes jotenkin erottaa palkkatyö yrittäjyydestä sekä päinvastoin. Tämän päivän työelämää kun mielestäni luonnehtivat entistä enenevässä määrin ”uudentyyppiset” työsuhteet, esimerkiksi vuokratyö, ja yhä moninaisemmat yrittäjyyden muodot, esimerkiksi franchising-yrittäjyys. Jyväskylän yliopiston yrittäjyyden professori *Matti Koironen* totesi viime vuotisen Ammattikasvatuksen

Aikakauskirjan Yrittäjyyskasvatus-teemanumerossa rajan palkkatyön ja yrittäjyyden välillä hälvenevän. Myös perinteisessä palkka- ja virkamiestyössä edellytetään hänen mukaansa yhä enemmän niin sanottua yrittäjämäisyyttä.

Mutta jos yrittäjyydelle on ominaista epävarmuuden sietäminen, ei vuokratyöläisen arki enää välttämättä eroa yksityisyrittäjän arjesta. Vuokratyössä työsuhteen epävarmuuteen liittyvät riskit on ainakin osin ulkoistettu vuokratyöläiselle. Franchising-yrittäjyydessä liikeidea, tuotemerkit, konseptit ja emoyrityksen tuki (esimerkiksi rahoituksen ja koulutuksen muodossa) puolestaan vähentävät epävarmuutta ja riskin oton tarvetta. Samalla ne madaltavat kynnystä ryhtyä yrittäjäksi. Mutta franchising-yrittäjä joutuu pitkälti luopumaan kaikesta siitä, joka saa pien-, perhe- tai yksityisyrittäjän sananmukaisesti paiskimaan töitä kellon ympäri, usein omasta henkisestä ja fyysisestä terveydestään piittaamatta. Franchising-yrittäjä kuitenkin luopuu ainakin osittain itsenäisyydestä, vapaudesta, luovuudesta, monipuolisuudesta, oma-aloitteisuudesta, mahdollisuudesta itsensä toteuttamiseen sekä myös mahdollisuudesta omiin ansioihin perustuvan liikevoiton saavuttamiseen. Kuten Kari E. Nurmi omalta kohdaltaan vahvasti todistaa, ei yrittäjäperhe tämän luovan työhulluuden seurauksena ole lasten kannalta aina paras mahdollinen kasvuympäristö. Tämä huomioon ottaen opettajien läsnäoloon ja kohtaamiseen perustuva immanentti yrittäjyyskasvatus saattaa olla muita yrittäjyyskasvatuksen muotoja tärkeämpää.

Onko menestyvän yrittäjän oltava luova, eli kyettävä, kuten *Marja-Liisa Kakkonen* artikkelissaan toteaa, tuottamaan jotain uutta, erilaista ja käytännössä hyödynnettävää? Vai riittääkö, että kykenee tekemään tai tuottamaan jo olemassa olevaa aiempaa tehokkaammin, laadukkaammin tai joustavammin? Kun myös luovuus perustuu nähdäkseni tietoon, taitoon, tahtoon ja eritoten tunteeseen, ovat menestymisen lähtökohdat luovassa yrittäjyydessä tai yrittäjämäisessä luovuudessa pitkälti yhtenevät.

Aikuiskasvatus-lehti julkaisi myös vuonna 2001 yrittäjyyttä tai tarkemmin ottaen yrittäjyyskasvatusta käsittelevän teemanumeron. Sen artikkeleissa hahmoteltiin yrittäjyyskasvatuksen yleisiä teoreettisia lähtökohtia. Myös tässä jatko-osassa kiinnitytään selkeästi kasvatukseen, koulutukseen ja oppimiseen. Uusina teemoina ja näkökulmina esiin nousevat muun muassa riskinoton oppiminen ja yrittäjyyskasvatuksen sosiaalinen ulottuvuus tai viitekehys. *Seija Keskitalo-Foley* liikkuu yrittäjyyden, sukupuolen ja aikuiskasvatuksen rajapinnoissa. Hyvä niin. Matti Koironen totesi nimittäin jo yllä mainitussa Ammattikasvatuksen Aikakauskirjan Yrittäjyyskasvatus-teemanumerossa seuraavaa:

”Yrittäjyyden opetus ja tutkimus on monet vuosikymmenet hyötynyt paljon kasvatustieteiden parissa kehitetyistä teorioista ja opeista.”